

KARATAY
BELEDİYESİ

KARATAY BELEDİYESİ'NİN
KATKILARIYLA

Merhaba

merhabahaber.com

f /akademiksayfalar

CİLT: 20 • SAYI: 30
11 AĞUSTOS 2021 ÇARŞAMBA

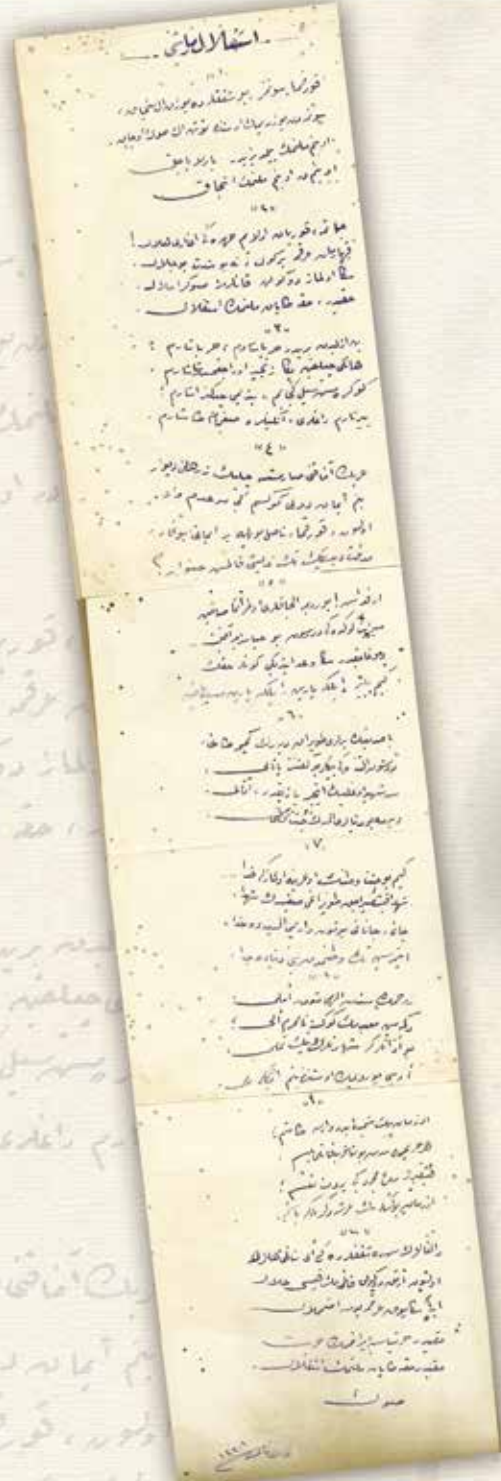

KADEMİK

Sayfalar

Kurucusu: **Dr. Mehmet Ali UZ**

Yayın Kurulu: **Dr. Mehmet Ali UZ - Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU - Ahmet ÇELİK - Ali İŞİK - Av. Serdar CEYLAN - Hasan YAŞAR**
maliz@merhabagazetesi.com.tr - saimsakaoglu@hotmail.com - celikhahmet66@hotmail.com - baskuyulu@gmail.com - srceylan@hotmail.com - hyasarkonya@gmail.com

İstiklal Marşı Yılı Dolayısıyla

İstiklal Marşı ve Mehmet Akif Ersoy

ÖZEL SAYISI - 2 -

MİLLÎ MÜCADELE'DE ÂKİF

Taşların yerinden oynadığı, devlet-toplum dirlik ve düzeninin kalmadığı dönemlerde tarih, insanları yine tartmaya devam eder. Hem devri, çok yönlü olarak ortamı, hem de insanları anlamak, normal devirlerden kat kat güçleşir. Tanzimat, Islahat, Meşrutiyetler, Trablusgarp, Balkan, I. Dünya Harpleri, Mütareke gibi dönemlerin ardından gelen Millî Mücadele, aslında Türk Milleti'nin de Hristiyan Medeniyetininim de birer sınavıdır. Osmanlı Devleti fiilen tarihe karışmış, başkenti dâhil bütün vatan toprakları işgal veya kontrol altına alınmıştır. Ordu, donanma, silâh-cephane önce uzun harplerde bitirilmiş, kalanlar da Mütareke (Mondros) ile kontrol altına alınıp-işe yaramaz hale getirilmiştir. Binlerce yıllık tarihte ender düşülen bir imha süreci başlatılmıştır. İmhacılar, sadece Çanakkale'de, Kut'da, Galiçya'da, Sina'da savaşanlar değildir. Haçlı Medeniyetinin ikinci sınıf "maşaları" da öne sürülmüş, Avrupa'nın büyük devletleri "galip hakemler" rolüne bürünmüşlerdir. Parçalanan vatanın Anadolu kısmı da paramparça edilmek için doğudan Ermeni, batıdan Yunan, içeriden de Rum çeteleri saldırılmış; kıyım, kargaşa, bölme çalışmaları hızlandırılmıştır. Her biri bir devlet olacaktır. Selçuklu, Osmanlı cihan devletlerini kuran, İslâm Medeniyeti'nin asırlardır temsilcisi olan bir büyük millet, bu toplulukların muhatabıdır. Küçülen gücün, muhatabı da küçülmüş, daha doğrusu "siz ancak onlarla uğraşabilirsiniz" diyen, gerektiğinde müdahale edebilecek durumda olan "hakemlerin" seyir devri başlamıştır. Başkent İstanbul'da, Mütareke'den hemen on üç gün sonra İngiliz, Fransız, İtalyan bayrakları dalgalanmaya başlamıştır. Bütün haberleşme merkezleri, istasyonlar üçlü işgal gücünün kontrolindedir. Böylesine bir ortamda, fertler ne yapmalıdır? İflasın, bütün ağırlığı ile

sadece siyasi-ekonomik ortama değil, daha kötüsü olarak kafa ve yüreklere de çöktüğü bir atmosferde kişiler ne yapabilir? "Kara Gün"lerin sağlıklı düşünce bırakmadığı, şaşkırtma ve yanıltmaların, saptırmaların kol gezdiği demlerde, doğru yol nasıl bulunacaktır? Doğru tercihler nasıl yapılacaktır? Vatani kurtarmak için İngiliz'e, Amerika'ya, Fransa'ya... hizmetin arttığı, hatta normalleştiği bir havada doğruyu bulmak, zora talip olmak; karakter, kişilik, kimlik sınavını başarmak kolay mıdır? Böylesine bir zamanda Âkif'i incelemeye çalışmak da zordur. Hem dönem ve ortamı hem de kişilik özellikleri itibarıyla.

Âkif, bir şair hassasiyetinin, hatıra getirebileceği bütün inceliklere sahip olmasına rağmen, yeri geldiğinde müheykel bir savaş adamı gibi kararlı, ayağı sabit kalabilen bir şahsiyet âbidesidir. Kişiliği oturmuş, dostluklarına sadık, sözünün eridir. Aynı zamanda doğru sözlüdür. Bütün o özellikleri ile birlikte, vefa duygusunu, insan olmanın gereği gören bir tabiiyette benimseyip yaşayan birisidir. Devre, iktidara, değişen şartlara göre tavır alan tiplerden değildir. Hiçbir zaman çıkara, mevki ve mansıba göre durumunu değiştiren tiplerden olmamıştır. İlme, öğrenmeye sürekli açık; gelişmeye, ilerlemeye âşıktır. Bencilik sıradanlığını aşmıştır. Bütün güzellikleri ve faydalı şeyleri, kendisi için değil, milleti ve vatani için isteyebilmektedir.

Altmış üç yıllık ömrü boyunca, asil tavrından, tercihlerinden, inanç ve ideali doğrultusundaki çabasından dolayı; dostlar kadar düşmanlar da kazanmıştır. Ama herkesin, adı anıldığı zaman teslim ettiği özellikleridir bunlar. Aleyhinde olanlar; onun karakter zaafı, ahlakî sükûtu, çıkarıcılığı, kadın, mevkiim makam düşkünlüğü vb. bir sefil zaafını söyleyip yazamamışlardır.

Zorunlu olarak, vatan hizmetine koştugu uzun aralar dışında, ailesini ih-

mal etmemiş, iyi bir baba, hayırhah bir eş olmaya çalışmıştır. Şair, yazar, aydın olarak Âkif'in, vatanın zor günlerinde takındığı tavrı, aslında model bir şahsiyet olarak değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Âkif, millî konularda hassas bir vatanseverdir. Millî Mücadele döneminde "Vatan Türküsü"nü yazması, bizzat Millî Eğitim Bakanı tarafından istenildiği gibi, Balkan Harbi'nin son sıralarında da benzeri bir talebin muhatabı olmuştur. O zaman, İstanbul'da bir Müdafaa-yı Milliye Heyeti kurulmuştu. Heyetin Neşriyat Şubesine, meşhur ediplerden Recaizâde Mahmut Ekrem başkan seçilmişti. Üyeler içinde, Süleyman Nazif, Mehmet Âkif ayrıca M. Âkif'in fikrine, şiirine "derin bir kin ile muarız olan" bir-iki kimse de bulunmakta idi. Recaizâde Ekrem, hepsinin yanında Âkif'e dönerek; "Bir Şehname-i Millî yazmasını" ister. Böylesine bir eseri yazabilecek edebi güç ve vasıfları, kendisinde gördüğünü belirtir. Âkif'in şiirine meftun olan Recaizâde, isteğini; "âdetâ vasiyete benzeyen bir tavırla" tavsiye ve beyân eder. S. Nazif, bu düşünceye katılarak, aynı emir ve isteği, "hepimiz Safahat şâirinden rica etmeliyiz" der (Süleyman Nazif, 1991, 10-11).

Şehnamenin İran'daki etkisi bilindiği için benzer bir eserin, Balkan Harplerinin millî bütünlük ve dirilişe en muhtaç olduğumuz zamanında istenmesi anlamlıdır.

Âkif için aslında bu, tabii bir görevdir. Milletini, "sevenleri toprak olmuş çocuk" kimsesizliğinde bırakacak değildir. Davudî, gür sesiyle haykıracaktır. Birinci Dünya Harbi'nin netameli günlerinde millî birliği öne çıkartarak: "Cehennem olsa gelen göğsümüzde söndürürüz; / Bu yol ki hak yoludur, dönme bilmez, yürürüz. / Düşer mi tek taşı, sandın, kalesinden namusun, / Meğer ki harbe giden son asker şehit olsun." demiştir. Milyonların buluşacağı yeri de işaret etmiştir: "Değil mi cephemizin sinesinde iman bir; / Sevınme bir, acı bir, amaç aynı, vicdan bir; / Değil mi sinede birdir vuran yürek.. Yılmaz. / Cihan yıkılsa emin ol, bu cephe sarsılmaz." (Hatıralar, 1917).

O kadar uğraştan sonra, Birinci Dünya Harbi'nin aleyhte bitmesi, işgalin başlaması, birçok yönetici ve aydın zümrede bedbinliği artırmıştır. Önemli

bir kesim, güçlü ile bir olmanın gerektiğini düşünerek kurtuluşu mandacılıkta görmeye başlamış, işgalci devlete göre çeşitli mandacılıklar ve onların kuruluşları türemeye başlamıştır. İki kol yani İngiliz ve Amerikan mandacılığı baskındır. *Türkçe İstanbul, Sabah, Alemdar, Peyam ve Peyam-ı Sabah* gazeteler; Ali Kemal, Sait Molla, Refi Cevat, Refik Halit gibi yazarlar, İngiliz Muhipler Cemiyeti mensupları, İngiliz "müzaheret"nden yanadırlar. Celal Nuri (*Ati*), Necmeddin Sadak (*Akşam*), Velid Ebüzziya (*Tasvir-i Efkâr*), Cevat (*Zaman*), Ahmet Emin (*Vakit*), Mahmut Sadak (*Yeni Gazete*), Yunus Nadi (*Yeni Gün*), Halide Edip, Dr. Celal Muhtar, Tahsin, Wilson Prensip-leri Cemiyeti üyeleri, Amerikan mandasını savunmaktadırlar (Sarhan, 1996, 88).

Ümitsizliği artıran durumlar, işgalciler tarafından hiç de eksik edilmemektedir. Son Osmanlı Mebuslar Meclisi'nin kapatılması, "memleketin müdafaasına elverişli addedilen şahsiyetlerin" toplanarak bir hamlede Malta'ya sürülmesi bunlardandır. Ayrıca kahredici bir ayrıntı vardır ki, hep göz ardı edilmektedir: "Hükümet işleri -ve hatta saray- İngiliz zabıtlarından Maxwell'le Yüzbaşı Benet'in ellerinde idi." (Kuran, 1945, 373). İngiliz sinsi siyasetinin, iç boğuşmayı hızlandırmada kullandığı saray ve hükümet kaynaklı menfi gelişmelerin, bu bilgi ışığında değerlendirilmesi gerekmektedir. Fakat bütün olumsuzluklara rağmen bağımsızlıktan yana olanlar da vardır. Kayıtsız şartsız bağımsızlık taraftarı olanlar, *Sebilürreşad* dışında pek nadir görülmektedir. Hukuk profesörü Ahmet Selahattin bunlardandır.

Belli başlı yazarların, mandaya taraftarlık ettiği zillet ortamı, Âkif'i "çıldırtacak dereceye" getirmiştir. O, esareti, zilleti, meskeneti benimsememektedir. *Sebilürreşad*'da "Türklerin yirmi beş asırdan beri istiklallerini muhafaza etmiş bir millet oldukları tarihen müspet bir hakikattir. Türkler istiklâlsiz yaşayamaz." diye haykırmaktadır (Fergan, 1962, 128). 1919'da "Yeis Yok!", "Azimden Sonra Tevekkül" şiirlerini yayınlar. Mondros Mütarekesi'nden hemen dört gün önce yayınladığı "Yeis Yok!" şiirinde, yeisi küfür görür, emelsiz yaşayanın ümitsiz olanın ancak inkârcı olacağı

haykırır: “Ey, *Hakk’a taparken şaşırın, kalb-i muvahhid! / Bir sine emelsiz yaşar ancak, o da: Mülhid.*” O, “*Devlet batacak*” aşâğılık ümitsizliğine isyan eder. Allah’a dayanmayı, işe sarılmayı, hikmete teslim olmayı tek çıkar yol olarak ilan eder: “*Batmazdı bu devlet, ‘batacaktır!’ demeyeydik. / Batmazdı, hayır batmadı, hem batmayacaktır; / Tek sen uluyan ye’si gebert, azmi uyandır.. / Allah’a dayan, sa’ye sarıl, hikmete râm ol... / Yol varsa budur, bilmiyorum başka çıkar yol.*” (Safahat, 1216-1218). Mondros’tan on üç gün sonra, yani İstanbul’un donanmayla işgal edildiği gün yayınlanan, adı üstünde azimden sonra ancak tevekkül gösterilmesi gerektiğini vurguladığı şiirinde, tarihe göndermesi anlamlıdır: “*Ecdadını zannetme, asırlarca uyurdu; / Nereden bulacaktın o zaman eldeki yurdu? / Üç kiteda, yer yer, kaynayan izleri şahit: / Dinlenmedi bir gün o nesl-i mücahit.*” Uyarısı, tevekkülü tembellik sananlardır: “*Dünya koşuyorken yolun üstünde yatılmaz; / Davranmayacak kimse bu meydana atılmaz.*” (Safahat, 1220- 1222). “*Hüsran*”ında ise, ilân ettiği hüsran değil, tam tersi mücadele azmidir: “*Ben böyle bakıp durmayacaktım, dili bağlı, / İslâm’ı uyandırmak için haykıracaktım.*”

1919’un netameli günleri ardından hükümet meydana, cami kürsüsü, kahvehane, cephe demeden haykıracağı ve rüzgâr estireceği günler gelecektir.

Âkif, Mütareke Dönemine, başyazarı olduğu derginin hükümet tarafından kapatılması ile birlikte, bir çeşit yasaklı girer. *Sebilürreşad*, 4 Temmuz 1918 tarihinden itibaren yirmi ay süre ile yayınlanmaz. Zaten 1916’da 11 Mayıs’tan itibaren altı ay yayınlanmamış, dergi buna sebep olarak, “kâğıt kıtlığı ve parasızlığı” göstermiştir (Kocakaplan, 2002, 119). İttihat ve Terakki yönetiminin basın özgürlüğünden anladığı, ancak güdümlü basındır. Partiyeye 1908’de üye olan Âkif’e dürüstlüğünü bildikleri halde göz açtırmamışlardır.

Mehmet Âkif, 1918’de Şeyhülislamlık makamına bağlı olarak kurulan devrin bilim akademisi hüviyetindeki Dârü’l-Hikmeti’l-İslâmiye Cemiyeti adlı kuruluşa başkâtip (genel sekreter) olur. Dört yıl yaşayabilen ve *Ceride-i İlmiye* adlı bir de dergi yayınlayan cemiyet, İslâm inancı ile ilgili her türlü soruna ilmi metotlarla cevap arayan, yayınlar ya-

pan, alanında uzman dokuz üyeden oluşan bir akademi hüviyetindedir. Âkif, bu kurumda genel sekreter olarak göreve devam ederken 3 Şubat 1920’de aynı zamanda üye olarak da atanır (Albayrak, 7, 182). Dildeki derinliği bilindiği için, aynı sıra İstanbul Darülfünunu’nda Maarif Nezaretine bağlı olarak kurulan Kâmus-ı Arabî Heyeti üyeleri arasında kendisine yer verilir (Okay-Düzdağ, 2003, 433).

İstanbul işgal altında, savaşın ezen, soysuzlaştıran, bunaltan şartları devam etmekte, Mondros Ateşkes Antlaşması, işgalin vasıtası olarak kullanılmaktadır. “Bir taraftan yiyecek içecek darlığı, diğer taraftan fırkacılık mücadeleleri artmakta, üstelik o mahud içtihad’cı gibi (A. Cevdet) din düşmanlarının İslâmiyet’e saldırımları şiddetlenmektedir.” (Eşref Edib, 1960, 132).

O, Mütareke’nin “korkunç ve kara günlerini” yırtmak üzere milleti birlik ve uyanmaya çağırır. Artık particilik, hizipçilikle uğraşacak zaman değildir: “Hürriyeti aldık!” dediler, gaybe inandık; / “Eyyvah bu bazıcede bizler yine yandık!” / Cemiyete bir fırka dedik, tefrika çıktı; / Sapaşağlam iken milletin erkanını yıktı. / “Turan eli” namıyla bir efsane edindik; / “Efsane, fakat, gaye!” deyip az mı didindik? / Kaç yurda veda etmedik artık bu uğurda? / Elverdi gidenler, acıyın eldeki yurda!”

Âkif, yalnız ekonomik olarak, belki hayatının en elverişli günlerini yaşamaktadır. Maaşı ve işi iyidir. Fakat yüreği, vatanın içine düşürüldüğü durum karşısında huzur içinde değildir.

Milleti uyandırma konusunda, Anadolu’daki işgaller içinde en uyarıcı olanı Yunanlılar tarafından İzmir’in işgalidir. İngiliz siyasetinin uyuşturucu, sinsî tavrı, İtalya’nın yumuşak inişleri karşısında, yorgun milletin bir silkinme çabası alevlenmemektedir. Fransa’nın Ermenilerle açık işbirliği içindeki savaşı da yeterince uyarıcı olmamıştır.

Yunan ilerleyişi, İzmir başta olmak üzere katliam ve tahribatı, onlar gibi değildir. Anadolu’da yer yer filizlenmeye başlayan, gönüllülerden oluşan Milli Kuvvetlerden bir grup da Balıkesir’de örgütlenmiştir. Hasan Basri, Balıkesir’de

Ses gazetesini çıkarıp millî direniş ruhunu “haykırmayı” düşünür. Ekim 1918’ler-

dir. Âkif'ten bir kıta ister. O da Safahat'ında olmayan, yayınlandığı sürece gazetenin "başında bir tâc-ı sanat ve hamiyet gibi parlayıp duran" şu kıtayı gönderir: "Düşman sesi duymak istemezsen, / Kardeş sesidir, uyan bu sesteni! / Kalınca görür ki akşam olmuş, / Vaktiyle uyanmayan bu sesteni." Âkif, Ses'e o zaman ümitsizlere ümit aşılacak üzere yazı yazan yakın dostu Eşref Edip'in yazılarını, "en emin vasıtalarla muntazaman" Hasan Basri Bey'e ulaştırmıştır (Çantay, 1966, 24).

O, mandacıların arttığı, herkesin ümitsizlik içinde olduğu zamanda, bir avuç vatanseverin Ayvalık'ta, Balıkesir'de (Karesi) harekete geçmelerini önemser. Millî hareketin büyüyeceğine inanmaktadır. Bir gün dergi idarehanesine heyecan içinde gelir. Eşref Edip'e, "Haydi hazırlan, gidiyoruz" der. "Nereye", sorusuna cevap şöyledir: "Harekât-ı milliyenin başladığı cepheye. Artık burada duramıyorum." Ertesi gün hareket ederler. Balıkesir'e geldiklerinde, oradaki Millî Müdafaayı görünce çok heyecanlanmıştı. "Zafer yolu bu yoldur" der. 1920 yılı Ocak ayı sonlarıdır. Kuva-yı Milliyecilerle irtibatını açıktan kurmaktan çekinmemektedir. Halk, millî şairi dinlemek için Zağanos Paşa Camii'nde toplanmıştır. Cami öyle dolmuştur ki, ayakta duracak yer kalmamıştır (Eşref Edip, 1960, 128-129).

Âkif'in Zağanos Mehmet Paşa Camii konuşması (23 Ocak 1920), Millî Mücadele tarihi açısından üzerinde durulması gereken önemdedir. Devre göre düşünülürse cami, toplumu birleştiren, toplayan en büyük ve önemli "konferans salonu" durumundadır. Bu vaaz, Balıkesir'de çıkan İzmir'e Doğru gazetesinin 1 Şubat 1336 tarih ve 24. Sayısının 2-3 sayfalarında ve *Sebilürreşad*'ın 458. sayısında (12 Şubat 1336/21 Cemaziyülevvel 1338/1920) yayımlanır. Gazete, Âkif'in konuşmasını "Mevıza" başlığı altında bir takdim yazısından sonra verir: "*Sebilürreşad* ceride-i İslâmiyesi başmuharriri ve Müslümanların büyük şairi Mehmed Âkif Beyefendi ile ceride-i mezkûre sahip ve müdürü Eşref Edip Bey livamızı teşrif etmişlerdi. Bundan bil'istifade üstad-ı muhterem Âkif Beyefendi hazretlerinin bir mevize irad buyurmalarını kendilerinden rica ettik. Müşarunilyh lütfen is'âf ile (isteği kabul

etme) *Kânunusaninin* yigirmi üçüncü günü Zağanos Mehmed Paşa Camii şerifinde Cuma Namazından sonra belği bir mevize irad buyurdular. Büyük bir cemaat-ı Müslimin huzurunda verilen bu hitabe binlerce Müslüman kalplerini heyecana getirdi, ağılattı, zaten müttahid olan ruhlardaki birliği bir derece daha teyid etti." "Hareket-i milliyenin hâdim ve mürevvici" (tarafı) olan gazete, herkesi etkileyen konuşmanın özetle tutulan metnini, camide bulunmayanlar ile Balıkesir halkının faydalanması için yayımlar. Beklentisi, bütün inananların önemle okumaları ve hareketlerine rehber edinmeleridir (İzmir'e Doğru, 1 Şubat 336, 2-3).

Konuşma, dinleyicileri; selam ve dua faslından sonra, şiddetle silkeleyerek başlar. Gür ve etkili bir sesle şiir okuyan Âkif, bir meydan mitinginde gibidir: "*Cihan altüst olurken seyre baktın, öyle durdun da / Bugün bir serserisin, derbedersin kendi yurdunda! / Hayat elbette hakkın.. Lâkin ettir haykırıp ihkak; / Sağırdır kubbeler, bir ses duyar: dava-yı istihkak.*" Uzun, heyecanlı şiir ardından Âkif, aynı muhtevayı pekiştiren sözleriyle konuşmayı devam ettirir: Bütün dünya, çalışıp didinirken, sonsuz gelişme ve değişimler geçirirken Müslümanlar uzaktan gelişmelere seyirci olarak bakmışlardır. Öyle ki onlar, henüz ayakları üstüne doğrulamadan emekleyen bebekler gibi yerde sürünürken, karşılarındaki milletler göklerde uçmakta, çöllerde masumların tepelerine ateş yağdırmaktadır. "Biz Bandırma'dan İstanbul'a kadar adamakıllı vapur işletemeyen herifler bir bahr-i muhiti (okyanusu) altından geçiyorlar. Newyork'dan dalıyor Hamburg'dan çıkıyorlar ki aradaki mesafe bizim vapurların ayağıyla bir aylık yoldur. Berlin'den uçuyorlar, Trabzon'a konuyorlar. Biz ise hâlâ yeryüzünde yürümeyi temin edemedik." Kıyas çarpıcıdır. Bunca fark nasıl gerçek hale getirilebilmiştir? Âkif, onu da izah eder: Çalışmak ve birleşmekle..

Eğer aradaki tefrikacılık sebepleri kaldırılır, canla başla çalışılırsa yeniden İslam yurdu kurtarılabilir. Bu konuda iyi gelişmeler de görülmektedir. Ezilen Müslümanlar, her yerde uyanmakta, kendi başlarını kurtarmak, hayat haklarını geri kazanmak için çalışmaya başlamış bulunmaktadırlar. Değilse kıyame-

te kadar zillet içinde yaşanacaktır. Bu mücadelenin, din ve vatanın kurtarılması için yapıldığı, fırkacılık, menfaatçilik, kavmiyetçilik uğrunda olmadığı bilinmelidir. Onun için gaye birdir. Herkes üstüne düşen vatani vazifesini, dini farzlarını yerine getirmede zerre kadar tereddüt göstermemelidir. Kapılarımıza kadar dayanmış, evimize girmek, namusumuz, şerefimizi çiğnemek isteyen “bu namert taarruza karşı koymak; kadın erkek, çocuk, genç ihtiyar” herkesin görevidir.

Âkif bu arada, yörenin hislerine de hitabı unutmaz: “Osmanlı saltanatını i’lâ için Karesi’nin (Balıkesir), bu kahraman İslâm muhitinin vaktiyle büyük fedakârlıklar gösterdiği herkesin malûmudur. Rumeli’yi baştanbaşa fetheden hep bu topraktan yetişen babayiğitlerdi. O kahraman ecdadın torunları olduğunuzu ispat etmelisiniz. Anadolu’yu müdafaa hususunda diğer vilâyetlere önyak olmak şerefini siz ihrâz ettiniz (aldınız). Sa’yiniz meşkûrdur (teşekküre değer). İnşallah bu şan ve şeref kıyamete kadar artar gider. İnşallah vatanımızın haysiyeti, istiklâli, saadeti, refahı, umranı dünyalar durdukça masûn ve mahfûz kalır.” (Şengüler, 1992, 239-255).

Âkif, cami kürsüsünde “verdiği celâdetli hitabesinde”, mesajını çok açık ifade etmiştir. Bunu, en iyi anlayacak durumda olan 1908’den beri tanıştığı dostu Balıkesirli Hasan Basri şöyle ifade eder: “Ey Balıkesirli, güzel yurduunu çiğnetmeyiniz, müdafaanız meşrurdur, sebat ediniz. Yürüyünüz..” (Çantay, 1966, 23).

Âkif, geniş yankı uyandıran Balıkesir ziyaretinden sonra İstanbul’a döner. Hitabe, millî tavır üzerinde etkili olmuştur. Bu tutum onun Dârülhikme üyeliğinden atılmasını getirecektir.

Özellikle 1920 Mart’ından sonra İstanbul’da işgal daha dayanılmaz hale gelmiştir. Birlik duygusunun, düşmana karşı en canlı olması gereken bir zamanda, işgalcilerin teşvik ettiği bölücülük faaliyetleri artmıştır. Ermeni ileri gelenleriyle yakın ilişkisi bilinen Şerif Paşa ile Batıcılığın ideologu “İctihatçı Abdullah Cevdet, ayandan Abdülkadir, Kürtleri camia-ı milliyeden ayırmağa” çalışmakta, altı vilayet için özerklik istemektedirler (Eşref Edib, 1960, 130).

O ise, öteden beri vatani, değerleri, devleti için çaba sarf edenlere ümit bağlamakta şöyle seslenmektedir: “Hudâ rızası için ey mücahidîn-i kiram! / Sebâtı kesmeyiniz, çünkü sade sizde ümid. / Dönerseniz ebediyen söner gider tevhid.”

Balıkesir dönüşü hayatları zorlaşmaya başlamıştır. İngilizler şiddetle baskı yaparlar, işgalci etkisi altındaki hükümet de aynı kervana katılır. Ama Âkif, onlara önem vermeden görevine devam eder. Yaptıklarından birisi, Hindistan’ın yüksek ve etkili yazarlarından Şeyh Müşir Hüseyin Kıdvay’ın İngilizlere hücum edip Anadolu’yu savunan eserlerinin çevrilip, basılarak Anadolu’ya sevk edilmesidir. Bu tehlikeli işi *Sebilürreşad* üzerine almıştır. Mehmet Âkif’in damadı Ömer Rıza çevirmekte, matbaa da geceleri basmaktadır. İngilizlerden “pek gizli tutulan bu teşebbüsün meydana çıkması çok tehlikelidir”. Necm-i İstikbâl Matbaası, bu konuda fedakârlık ve gayret göstermiştir.

Bir diğer iş ise, Anadolu postasıdır. Mektuplar, gazeteler özel kurye ile *Sebilürreşad* idarehanesine gelmektedir. Bunlar, İstanbul’dan Anadolu’ya geçenlerin, ailelerine yazdıkları mektuplardır. Onlar dağıtılmakta, Ankara’nın yayınları, gazeteleri gerekli yerlere ulaştırılmaktadır. Ayrıca İngilizlerin idama mahkûm ettiği insanlara yardım edilmektedir. Hintli Hüseyin Makbul bunlardır. Hüseyin Makbul, Birinci Dünya Harbi yıllarında çok hizmet etmiş birisidir. Enver Paşa tarafından, İstanbul’da inzibat askerlerine meç talimleri yaptırmak, silahı elden almak usullerini göstermek üzere getirilmiştir. Fakat Enver Paşa gittikten sonra zor durumda kalmıştır. Âkif, durumu bilmekte ve bu fedakâr insan için çok üzülmemektedir. Önce nüfus kâğıdındaki iki addan birinin kaldırılmasına uğraşılır. Başarılı olmayınca, Âkif “her şeyi göze alarak”, Hüseyin Makbul’un eline bir mektup verip Eskişehir’deki dostu Baytar Şefik Bey’e (Kolaylı) gönderir. Şefik Bey, memleketine gidinceye kadar bu şahsı koruyup himayesi altına alır (Eşref Edib, 1960, 131).

MİLLÎ MÜCADELE’YE KATILIŞ

Âkif, baştan itibaren Anadolu hareketine taraftardır. Eşref Edip’in *Vakit*

(Kurun) gazetesi başyazarı Asım Us'tan naklen anlattığına göre, Bâbüali Caddesinde *Sebilürreşad* idaresinde birkaç kişi oturmaktadırlar. İçlerinden biri, Anadolu hareketinin bir İttihatçılık eseri olduğunu söyler. O zaman kadar düşünceli bir tavır içinde hiç söze karışmayan Mehmet Âkif, birdenbire heyecanlanıp bu sözü söyleyene dönerek; "*Hayır, artık buna İttihatçılık denemez. Bu memleket meselesidir. Buna herkes elbirliği ile sarılmalıdır.*" (Düzdağ, 2002, 251). Âkif, bu tavrını sözde bırakmaz. Onun "Müslüman aydın sıfatıyla Millî Mücadele'ye katılması, bu hareketin İttihatçıların yeni bir macerası olduğu şeklindeki şüpheyi büyük ölçüde gidererek Kurtuluş Savaşı çalışmalarına önemli bir güç katmıştır. Nitekim bu sebeple ona Millî Mücadele'nin manevî lideri sıfatı verilmiştir." (Okay-Düzdağ, 2003, 434).

Âkif'in, Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye Cemiyeti üyeliği, Balıkesir dönüşü sıkıntılı bir iş haline gelmiştir. "Balıkesir'e gidip millî hareket hakkında vaaz verdiği için" Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye'den çıkartılır. Yerine "İsmail Hakkı namında İzmirli bir serseri" getirilir. Bundan Âkif fazla etkilenmemiştir. Bir gün Fatin Hoca (Gökmen) ile görüşürken gülererek şöyle der: "Doğrusu böyle yapmakta yerden göğe kadar hakları var. Hem bir din müessesesinde baş kâtiplik et, hem de Balıkesir'e git, vatanlarını çiğnemek isteyen düşmana karşı halkı harekete teşvik et.. İşte bu olamazdı!" (Eşref Edip, 1960, 130). Fatin Hoca, kendi yazısında, şu cümlesini de vermektedir: "Sonra diğer işlerini de mantık aramak lâzım gelirdi" (Gökmen, 1966, 248). Yalnız, üye iken, resmen izin istemeden görevinden ayrıldığından azledilmesi için 3 Mayıs 1920'de devlet başkanına yazı yazılması (Albayrak, 182), işlemin yürüyüş şeklini karışık hale getirmektedir. Gelişmelerden, önce görevden alındığı, sonra resmî muamelelerin yürütüldüğü anlaşılmaktadır.

Bu arada TBMM'nin Ankara'da açılması için çalışmalar başlatılmış, Kuva-yı Milliye'nin örgütlenme ve güçlenmesi için çaba sarf edilmektedir. Bir gün *Sebilürreşad* bürosunda otururlarken Ankara'dan gelen Trabzon Milletvekili Ali Şükrü, M. Kemâl'in isteğiyle Âkif'i, Ankara'ya davet eder (Eşref Edip, 1960, 139).

Âkif, E. Edip'e; "Artık burada duracak zaman değildir, gidip çalışmak lâzım. Bizim tarafımızdan halkı tenvire ihtiyaç varmış. Çağırıyorlar. Mutlaka gitmeliyiz. Ben yarın Ankara'ya hareket ediyorum. Hiç kimsenin haberi olmasın. Sen de idarehanenin işlerini derle topla, *Sebilürreşad* klişesini al arkamdan gel. Meşihattakilerle de temas et, Harekât-ı Milliye aleyhine bir halt etmesinler" der. Derginin sahibi, onun elini öper vedalaşırlar. Başyazarının Anadolu'ya geçtiği anlaşılınca, dergiye baskı da artmıştır (Eşref Edip, 1960, 139).

Bu sıra Şeyhülislâm Haydarizâde İbrahim Efendi'dir. Anadolu aleyhinde fetva isteklerine karşı direnmekte, kendisine Eşref Edip'in verdiği direnme tavsiyesini de kabul edip dayanmaktadır. Baskıların artması üzerine, istifa eden bu zatın yerine Dürrizâde getirilerek, istenilen fetva daha sonra alınacaktır.

ANKARA'YA VARIŞ

Âkif, Ankara yolunu tuttuğu zaman, neredeyse "heyecanından ailesini bile" unutmuş, "keseciğinde otuz altı kuruş mevcudu ile" Ankara yoluna çıkmıştır (Çantay, 1966, 23).

10 Nisan'da yanında 12 yaşındaki oğlu Emin'le gizlice çıktığı yolculukta, Ali Şükrü Bey'le buluşarak Adapazarı'na kadar atla giderler. Geyve'ye, oradan Meclisin açılışından bir gün sonra 24 Nisan 1920'da Ankara'ya tren yolu ile ulaşırlar. Trenden iner inmez Meclis'e giderler. Meclis'in önünde Mustafa Kemal ile karşılaşırlar. Paşa, Âkif'e; "Sizi bekliyordum efendim. Tam zamanında geldiniz. Şimdi görüşmek kabil olmayacak, ben size gelirim.." der (Kocakaplan, 2002, 119).

Âkif'in Ankara'da ilk işlerinden birisi Hacı Bayram Camii'nde 30 Nisan 1920 tarihinde Cuma vaazı vermesidir. Vaazında halkı, Millî Mücadele'ye kalmaya çağırmıştır.

Âkif'in Millî Mücadele'ye katılımı Nihal Atsız şöyle değerlendirir: "Âkif'in Türk inkılabına hizmeti vardır. Kurtuluş Savaşı'nda onun Anadolu'ya geçmesi, kendisi gibi düşünen binlerce vatandaşı bu savaşa taraftarlığa sürüklemiş, şiirleri de millî savaşın manevî gıdasını teşkil etmiştir. Bütün memlekette boru öttürmeye kalkan bazı şairimsi kimseler, Kurtuluş Savaşı yıllarında İstanbul'da aşk ve fuhuş manzumeleri yazarken Âkif'in Anadolu'ya geçmiş olması, başlı başına bir hizmet ve kıymet teşkil eder" (Çantay, 1966, 387).

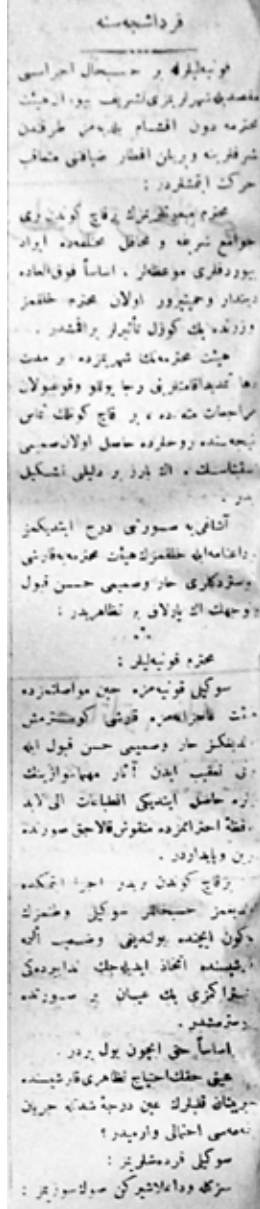
ÂKİF KONYA'DA

Âkif'in Ankara'ya ulaştıktan sonra gittiği yerlerden birisi Konya'dır. Konya'ya ilk gelişi 25 Mayıs 1920 tarihindedir. Çıkması muhtemel görülen bir kargaşa üzerine 4/5 Mayıs 1920'de bazı tutuklamalar yapılp tedbirler alınmıştır. İşte o tedbirlerden birisi de Konya'ya TBMM adına bir nasihat heyetinin gönderilmesi talebidir. Halkın sükûnetini temin etmek üzere Âkif'in de içinde bulunduğu bir Meclis heyeti düşünülür (Okay, 1998, 12, 25). Heyet, Konya Milletvekili Arif Bey'in meclise verdiği teklif üzerine, halkı aydınlatmak için "Millî ve İslâm şairi" Mehmet Âkif, Antalya Mebusu Hamdullah Suphi, Trabzon Mebusu Ali Şükrü ve Konya Mebusu Refik Bey'lerden oluşturulur. Millet Meclisi heyeti, 25 Mayıs'ta Konya'ya hareket eder. Çeşitli toplantılar yapılır. Gündem bellidir. Memleketin içinde bulunduğu durum anlatılır, Meclisin yaptığı çalışmalar hakkında halka bilgi verilir. Bu çalışmalarından halk memnun kalmıştır. Konyalılar, heyetin 3 Haziran'a kadar kalmasını rica eder (Avanas, 1998, 117). 3 Haziran

1920 tarihli Ögüt'ün başsayfasında, "Kardeşçesine" başlığı altında Milletvekillerinin Konya'daki faaliyetleri hakkında bilgi verilir. Konya Belediyesi, 2 Haziran günü aralarında Mehmet Âkif ve Ali Şükrü'nün de bulunduğu milletvekillerine iftar ziyafeti çeker. İftardan sonra da onlar Konya'dan ayrılır. Şu duruma göre bu gelişte Mehmet Âkif, bir hafta kadar kalmıştır. Ayrılırken Ali Şükrü ile birlikte bir teşekkür ve veda yazısı da yayınlılar.

Ögüd, o günlere ait "Mev'ize" başlıklı bir haberi baş sayfasının sol altından şöyle verir: "Önümüzdeki Çarşamba günü Öğle Namazından sonra Kapu Cami-i Şerifinde Antalya Mebusu Hamdullah Suphi Bey tarafından bir mev'ize irad edilecektir." (Ögüd, 7 Haziran 1336/1920).

Konya, ileri gelenleri, yöneticileri, bürokratları ile uyumlu bir güven ortamına, sükûnete ulaşamamıştır. Meşrutiyet döneminde ekilen İttihatçı-İtilafçı çekişmesinin, güvensizlik esaslı duruşu, vatan müdafaasında kaynaşmaya henüz dönüşmemiştir. Ne yazık ki, bu durumu sivil-asker bürokrasi göz önünde tutarak, giderme yolunda tatminkâr adımlar atmaz. Fitnenin kullanılacağı atmosfer, hazır bekler. Afyon üstünden düşmana karşı vuruşmak üzere hazırlanan milisler, 3 Ekim 1920'de Delibaş Mehmet'in yönetiminde Delibaş Vakası meydana getirirler. Yunanla savaşması gereken kuvvet, Konya'yı basar. Valilik başta olmak üzere, üç gün bile sürse yönetim kargaşası yaşanır. Askeri tedbir alınmış, hadise bastırılmıştır. Asıl, halk üzerindeki te-redütlerin giderilmesi gerekmektedir. Eşref Edip'in bildirdiğine

3 Haziran 1920 tarihli Ögüt'te çıkan Akif'le ilgili "Kardeşçesine" yazısı.

göre Kastamonu'ya gelmezden önce Âkif, Konya'ya gitmiştir. "Nasihat etmek üzere üstadın Konya'ya gitmesi münasip" görülmüştür. O, Konyalıları nasihatler eder. Memleketin yıkılmak üzere olduğunu, bütün bir milletin bir vücut halinde birleşerek Ankara'da kurulan hükümete yardım etmeleri gerektiğini söyler. Âkif'in Konyalıları birlik ve beraberliğe davet ettiği yer, Kız Ortaokulu'nun (Atatürk Evi doğusu) karşısındaki, dar sokak içindeki mescittir. Devamlı orada İstiklâl Harbi'ne davet etmiş, birlik beraberlik olunması gerektiğini anlatmıştır⁽¹⁾. Âkif'e göre, "Müslüman olan ve iyi insanlar bulunan Konyalılar" üstadı dinlemiştirler. İkna da olmuşlardır. Fakat Âkif'e verilen bir cevap gariptir: "Biz Selçuk oğullarındanız. Bizden olmayan bir hükümetin yıkılmasından bize ne?" Üstad, bunu her zaman anlatır ve gözleri dolarak: "Allah bir hükümeti zayıf bırakmasın. En büyük felâket budur. Hükümet zaafa düşünce her yer oğul verir", der. Âkif, "Konyalıları ikna için ne kadar zahmet çektiğini anlatmakla bitiremezdi. Mamafih o zaman onları ikna ettiğini zannediyordu." (Fergan, 1962, 142).

Âkif'in Konya'ya gelmesi toplum üzerinde olumlu bir hava meydana getirmiştir. İlk gelişten çok sonra yazılan bir değerlendirmenin, sanatkâr ile toplumun varlık kavgası arasında kurduğu ilişkide Âkif'e yer veriş önemli. İstanbul'da kalan şairlerin bohem hayatını kınayan Mehmet Muhsin, şöyle der: "Anadolu'yu kavuran zulüm ateşlerine karşı tam on bir senedir ki anûd (inatçı) ve mühmel (terk olunmuş) bir ebkemiyeyle sustular ve hâlâ susuyorlar. Bazı asâr ve dimağlar müstesna olarak hiçbirini ne şu kıyam-ı milliyi teşci edecek müheyyic bir kaside-i kin ne de ilahî bir aşk-ı millînin vecd-i ilhamıyla alevler saçacak bir şiir-i intikam, ne de ruhları tutuşturacak müessir bir neşide-i gazab vücuda getiremediler." O, halkı vatanının düşmanlarına karşı kaba bir öfke seli halinde ayağa kaldıracak, maneviyatını yükseltecek eser veremeyen ruh

yoksunlarını kınar. Anadolu'daki yangın karşısında baskı altında suskun bile kalsalar, arada bir volkan gibi patlaması gereken İstanbul ediblerine karşı vatanın bağrında, milletin elemeleri ile dertlenenler de vardır. Bunların başında Âkif bulunmaktadır: "Büyük şairlerimiz Mehmed Âkif, Emin ve Ziya Beylerle birkaç şikeste-i ruh şairler ise vatan kâbesinin eşğine kapanmış ilhamıyla daima bir bedîa-i şiir ve elemle inleyüb duruyorlar. İşte sükût ve i'lâ-ı edebiyatın iki şahid-i ibreti..." (Öğüd, 16 Kanunusani 1921, S. 557).

Âkif'in Konya'ya ikinci gelişi I. İnönü Muharebesi'nin (6-10 Ocak 1921) kazanılmasından sonraki gündür. Zafere susanılan günlerde görülen başarıya çocuklar gibi sevenen Âkif, Ankara'da on-on beş gün kaldıktan sonra Konya'ya doğru hareket eder. Afyon'da Şükrü (Çelikalay) Hoca'nın kendisini zorla trenden indirerek evinde misafir etmesi sonucu dört gün Afyon'da kalır, irşat faaliyetlerinde bulunur. Ardından Konya'ya gelen Âkif, gündüzleri camilerde vaazlar verir, geceleri evlerde sohbet toplantılarında bulunur (Çelik, 1999, 219-220). Âkif, Konya'dan sonra Ankara'ya, milletine en büyük hizmeti olan İstiklâl Marşı'nı kazandırmak üzere dönecektir⁽²⁾.

(2) Âkif'in Konya'ya bir gelişi de medreselerle ilgili olmuştur. 23 Aralık 2017 tarihinde Koyunoğlu Müzesi Konferans Salonunda Âkif'in Konya'ya gelişleri ile ilgili sohbet toplantısı yapılmıştı. Sohbet sonunda, öğrencilik döneminden bu yana taşıdığı bir önemli bilgiyi vermek istediğini belirten Hasan Özönder, Âkif'in hükümet tarafından gönderilerek Konya'ya gelişini anlattı. Kendilerine bu bilgiyi, medresede müohbet sonunda, inedreseler, uygun. e bir görevi ifa etmiş ise, medrese adı yanlış hatırdı kalmış olmalıdır. çünkü teklifini uyguderris olan İsa Ruhi Bolay'ın oğlu hocası olan Mehmet Hulusi Bolay anlatmıştır. Âkif'in medrese tahkik görevinin sebebi, "İslah-ı Medaris" hocalarının birbirini, dilekçe vererek şikayetidir. Şikâyet sebebi, medrese talebelerinin lastik ayakkabı giymeleridir. Önceleri öğrenciler, ayaklarına altı kabaralı mest giymektedirler. Mest üzerine lastik ayakkabının giyilmesi, sorun olarak kabul edilmiştir. Hükümete ulaşan dilekçe ardından durumu tahkik için gelen Âkif, medreseye uğrar, müderrisleri dinler. Onların yanında başını ellerinin arasına alarak, Konevi'leri, Mevlâna'ları yetiştiren "Konya uleması bu duruma mı düşecekti" diye hüngür hüngür ağlar. Dilekçe sahibine, dilekçesini geri çektirir. İş kapatarak, hükümete de dönüşünde meselenin halledildiği bilgisini verir. Mehmet Âkif'in, medrese tahkik görevi, hangi gelişine tesadüf etmektedir, bilinmemektedir. Yalnız Millî Mücadele dönemi gelişlerinde, böyle bir görevi ifa etmiş ise, medrese adı yanlış hatırdı kalmış olmalıdır. Çünkü İslah-ı Medaris 1917'de kapatıldığı için açık değildir. Ama Darü'l-Hilafeti'l-Aliye Medresesi (DHAM) açıktır. Üstelik Ekim 1916'dan itibaren DHAM'nin Sarf, Nahv-i Arabi

(1) Âkif'in Konya'daki faaliyetlerine şahit olan İbrahim Aczi Kendi, Aralık 1958'de gazeteciliğe başlayan Seyit Küçükbezirci'ye bu bilgileri vermiştir (Küçükbezirci ile 01.01.2009 tarihli görüşme). Âkif'in Konya'ya kaç defa geldiği, gelişlerinde neler yaptığının ayrıntı bilgilerine, henüz açıklıkla ulaşmak mümkün olmamıştır.

1921 başlarından itibaren Konya'nın, Mütareke tartışmaları ve tereddüt hali sürmez. İstiklâl Harbi'nde en çok şehit veren, cephe gerisini; asker, her türlü ikmal, hastane vb. hizmetlerle tutan merkez olarak Konya, üstüne düşeni fazlasıyla yerine getirir.

ANKARA'DAKİ EVİ, YAŞAYIŞI

Âkif, Ankara'ya gelince doğru Taceddin Dergâhı'na inmiştir⁽³⁾. O sıra Ankara'da kalacak yer, “mesken buhranı” olduğu için herkes bir tarafa sığınmaktadır. Taceddin Şeyhi, özel bir hürmetle, dergâhın iki odasını üstada tahsis etmiştir. Burası, “eşraftan birinin adeta selâmlık dairesi” gibidir. Ufak bir köşk tipinde muntazam yapılmış, içi dışı boyalı, döşenip dayanmıştır. Güzel ve geniş bir bahçesi, içinde türlü türlü meyveleri vardır. Önünde “şarıl şarıl suların aktığı” bir şadırvan bulunmaktadır (Fergan, 1962, 152). Burası, yer bulamayıp istasyonda çayırlar üzerinde yatan, Ziraat Mektebinde balık istifi kalan milletvekillerine göre gerçekten muntazamdır. Dergâhın iç konforunu, müdavimlerinden olan doktor, şair Hüseyin Suat, Midhat Cemal'e anlatır: “Köşede paslı küçük semaver, yerde pösteği, yazın geldiğini ispat etmek için tekkenin yanındaki mezarlıkta bir miktar yeşillik. Âkif, “tekkenin penceresinden bu yeşillığe bakarak; “Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda” demiştir (Kuntay, 1990, 120).

Bu dergâh odası, ilim, irfan, sanat meclislerinin merkezi gibi kullanılmıştır⁽⁴⁾. Âkif, musikiyi sevmektedir. Özel

sohbet âlemlerinde arkadaşlarıyla birlikte ilahiler, şarkılar söylemekte, güzel seslere gazeller, naatlar okutmaktadır. Dergâh, evler, bağ evlerinde bu toplantılar zaman zaman yapılmaktadır. Bu toplantılara katılanlardan birisi de Ankara'ya geldikçe sık sık üstadın yanına gelen Neyzen Tevfik'in kardeşi, Baytar “ulemasından” Şefik'tir⁽⁵⁾. Âkif'in yanında ney üflemektedir. “Şefik, eşsiz bir neyzendir, fakat kardeşinin onda biri bile” değildir (Çantay, 1966, 83).

Âkif, dergâhı okul gibi de kullanmaktadır. Sabahları Mahir İz'e (evlerinde), Farsça eserler (Şeyh Sadi'nin *Bostan*'ı, Şems-i Mağribî Divanı, *Harâbat*) okutmaktadır. Bir ara Fransızcasını iletmesi için Alfonse Daudet'in *Değirmenimden Mektuplar*'ını tavsiye eder ve onu da okurlar. Meclisin genç zabıt kâtiplerinden olan Mahir Bey'in dersi bitince dergâhta, Balıkesir Milletvekili Hasan Basri ile Müftizâde Abdülgafur (İştin) Efendi ve arkadaşlarına Arapça *Muallakât* okutmaktadır⁽⁶⁾. Öğleden sonra Mecliste yerine geçerek görüşmeler başlayıncaya kadar Fransızca bir eseri tercüme ettiği görülmektedir. Gece yarısından sonra dergâhın misafirlerinden Hariciye hukuk müşaviri Münir (Ertegün) Bey'e *Hafız Divanı*'nı okutmaktadır. Günlük hayatında boşluk, dur durak yoktur. Dolu dolu yaşamaktadır. Onun hayat şeklini, öğrenci ve dostu şöyle tarif eder: “Âkif Bey ya okur, ya okutur, ya yazar, yahut fıkra söyler, veya

mütevazı Ankara evi; Âkif'in hayatında çektiği çileyi sanki mekân olarak çekmeye mahkûm edilir. 30 Ekim 1949'da Ankara Şehir Meclisi kararı ile müze haline getirilir. 1970'lerde Hacettepe Üniversite sahası içine katılır. İ. Doğramacı'nın, çevresindeki yapıları yıktırdığı dergâh, 29 Aralık 1973'te yeniden küçük çaplı bir müze olarak açılır. Fakat aradan beş yıl geçmeden müze yine buharlaşmıştır. Diyanet Vakfının desteği ile 27 Aralık 1984'te üçüncü defa, “Mehmet Akif Evi” adı altında müze olarak açılır. Etrafı yeşil alan olarak düzenlenmek üzere Vakıflardan üniversiteye tahsis sağlanan alanda 1990'lı yıllarda saygısız bir beton yapılaşma başlatılır. (Türkiye Yazarlar Birliği'nin çabaları; Mehmet Akif Enstitüsü, Hacettepe Mehmet Akif Parkı/Bağı, Mehmet Akif Ersoy Fikir ve Sanat Vakfı ile ilgili gelişmeler için bk. Doğan, 1998, 121-156).

(5) Neyzen Tevfik (1878-1953)'in kardeşi, Türkiye'deki baytarlık eğitiminden sonra Fransa'da da öğrenim görmüş, veteriner doktor Şefik Kolaylı; “Zarif, sohbeti nükteli, dürüst bir adamdır” (Baştunç, 2000, 4-5).

(6) *Muallakât-ı Seb'a*, Yedi Aski da denilen, *Kâbe'nin duvarına asılan şiirler*. Şairler, jüri huzurunda şiirleriyle yarışmakta, kazanan “başyapıt” düzeyindeki eserler duvara asılmaktadır.

Muallimliğini İsa Ruhi (Bolay) yapmaktadır (Bk. Arabacı, *Medreseler*) üohbet sonunda, inedreseler). uygur. e bir görevi ifa etmiş ise, medrese adı yanlış hatırdaki kalmış olmalıdır. çünkü teklifini üyüohbet sonunda, inedreseler). uygur. e bir görevi ifa etmiş ise, medrese adı yanlış hatırdaki kalmış olmalıdır. çünkü teklifini uygur.

(3) Taceddin Sultan, Horasan'dan Anadolu'ya gelecek Bursa'da Mehmed Muhyiddin Üftade (1490-1580)'den ders aldığına göre XVI. yüzyılda yaşamış ulemadan, mutasavvıf (Celvetiye Tarikatı'na mensup) bir zattır. Ankara içinde ve Karataş Köyünde yıllarca imamlık yapmış, sonra Hamamönü semtindeki mütevazı bir binaya yerleşmiştir. Burası; cami, dergâh, türbe yapılarak zamanla Ankara'nın saygı duyulan merkezlerinden birisi haline getirilmiştir. Âkif'in de dergâhta oturduğu sürece, Taceddin Sultan'a ayağını uzatıp saygıda kusur etmediği anlatılmaktadır (Özönder, 1986, 134-141).

(4) Günümüzde Hacettepe Üniversitesi içinde kalan o

dinlerdi. Abes ve manasız sözlerden sıklırdı. Uzatmadan keser, başka lakırdıya geçerdı” (İz, 124-125).

Mehmet Âkif'in o hengâme içinde, Millî Mücadele yılları itibariyle imzalı elli yazı ve şiiri yayınlanmıştır (Ceyhan, 1991, 400-405). Konuşmaları, vaazları yanında yayınlanmış şiirlerinin unutulmaz tesirleri bulunmaktadır.

Âkif, Ankara'da Taceddin Dergâhı'ndan sonra yine Taceddin Mahallesi'nde iki odalı bir ev kiralamıştır (Taceddin Şeyhi'nin evi, Doğan, 1998, 78). Önce Kastamonu'da kalan ailesini de böylece Ankara'ya getirerek burada kalmışlardır. Fakat dergâha gidip-gelmeye devam etmiştir. Sakarya Muharebeleri öncesinde Ankara'nın muhataralı günlerinde aile fertlerini bir süre Kayseri'ye gönderir.

Âkif temiz giyinen, ama onun dışında kıyafetine fazla dikkat etmeyen birisidir. “Sırtında yazlık bir ceket, ayağında ütüsüz bir pantolon, onun üstünde yemenici işi, topukları beyaz bir çamurluk, kırarmış lastik bir ayakkabı, kalıpsız bir külâh ile giyinmiş kalender kıyafetinde bir adam”dır. Bu vaziyette bir gün Ankara'nın koyun pazarına doğru gitmektedirler. Arkalarından bir kahkaha patlar. Geriye döndüklerinde kendilerini seven iki kişiyi görürler. Bunlardan birisi Balıkesir avukatlarından Meclis Kavanin Müdürü Niyazi ile Dursunbeyli Ahmet Hulusi'dir. Bir şeyler sezen Âkif, gülme sebebini merak ederek, “Allah aşkına söyleyiniz”, der. Ahmet Hulusi, “darılmazsanız söyleyeceğim” diyerek, kırılmayacağına dair söz alır. Âkif'e bakarak gülüş sebepleri şudur: “Niyazi'ye dedim ki, bu adam bizim taraflara gelse keçi celebi (tüccarı) diye yüzüne bakan olmaz!” Âkif bunu duyunca çok hoşlanır, defalarca tekrarlatarak anlattırır (Çantay, 1966, 35).

Âkif, nikbin, hareketli bir insandır. Ankara'da spora ilgisini kesmez. Gençliğinde yaya koşuları, deniz yarışları, güreş, atlama müsabakalarına katılıp birincilikler alan, saatlerce kürek çeken, Boğaz'ı yüzerek geçen Âkif, Ankara'da tatil günlerini idmanla geçirir. “Değirmen arkının” görenlere ürküntü veren geniş, derin, tehlikeli yerini, arkadaşlarının yüreğini ağzına getirerek atlar. Etlük bağlarında, iki arkadaşıyla iddialı taş

atma yarışı yaparlar. Yaya yürümeyi sevmektedir. Bir defasında, İstanbul'dan sevdiği birisi olan Hüseyin Kâzım Bey gelmiştir. Görüşürler. Ankara'dan uğurlayacakları vakti de kararlaştırmışlardır. Hasan Basri ile uğurlama yerine geldiklerinde, yaylı araba ile misafirin ayrıldığını öğrenirler. Arabacının ısrarı üzerine misafir, bekleyememiştir. Âkif, kırk beş dakika önce ayrılan arabanın peşine düşer ve yaklaşık altı saat sonra döner. Yaya olarak arabaya yetişmiş, vedalaşmış ve üç saatte de geri dönmüştür. Gürbüz, tunç gibi birisidir (Çantay, 1966, 36-37).

MİLLETVEKİLLİĞİ

Âkif'in milletvekilliği, sanki üstünde yama gibidir. Burdur milletvekilidir. Seçim yeri halkının, kendisine milletvekilleri olarak başvuruları olmaktadır. Bunlar, Âkif'i sıkılmaktadır. Çünkü istekler, bakanlıklardan koparılacak işlerle ilgilidir. Âkif'in bakanlara başvurması, daire amirlerine rica-minnet etmesi gerekmektedir. Bu tür işlerden hiç hoşlanmayan Âkif'in sevenleri, zaman zaman yapacağı işleri onun adına yapıvermişlerdir. Hele Burdur'un idari yapısının değişikliği ile ilgili güçlü bir teklif gelince iyice bunılır. Daha seçim bölgesini tanımamış, ihtiyaçlarını öğrenme fırsatı bulmamıştır. Kendisini giyabında seçen insanların, haklarını savunması gerekmektedir. Seyirci kalması mümkün değildir. Kendince yolu bulur: İstifa edecektir. Âkif'in istifaya kalktığını duyan-seven bütün arkadaşlarının her biri, “birer Burdur mebusu kesilerek” yöreyi savunurlar ve onun da istifasına engel olurlar (Çantay, 1966, 35).

İlk meclis, bakanları tek tek seçmekte ve sorgulamaktadır. Günümüzdeki gibi, başbakan tarafından bir bakanlar kurulu oluşturulup, toptan görevoyuna sunulmamaktadır. Bir gün

Âkif'i, bazı arkadaşları Millî Eğitim Bakanı seçtirmeye kalkarlar. Üstad bunu duyunca kıyameti koparır. Gereğesi şudur: "Ben kendimi ve evimi bile idare etmekten acizim. Koskoca bir vekâleti (bakanlık) nasıl yaparım? Üstüme düşerseniz mebusluğu da atarım!" (Çantay, 1966,34). Bu tehdit, zorlayıcıların peşini bırakmasını sağlamıştır.

Âkif, yapısı gereği hiç "siyaset adamı" olamamıştır. Gerektiğinde sözünü sakınmaz dobralıktadır, fakat aleni celselerde Meclis kürsüsünden kayda girmiş hiçbir konuşması bulunmamaktadır⁽⁷⁾. Ankara Kadısının oğlu ve Meclis zabıt kâtiplerinden olan talebesinin bildirdiğine göre; "hafî (gizli) celselerde icap edince çok konuşmuştur" (İz, 1990, 126).

Âkif, genelde günlerini Meclis, matbaa ve Taceddin Dergâhı'nda geçirmektedir. Vaazları ve çevresinde toplananlarla sohbetleri, Meclisteki çalışmalarından daha faydalı ve tesirli olmuştur. Meclis'te bir müddet sonra Erzurum Milletvekili Hüseyin Avni Bey (Ulaş)'in etrafında oluşan muhalefet grubuna (İkinci Grup) katılmıştır (Okay, 1998, 26).

İlk ve son milletvekilliği, 1923'te bitirilince, İstanbul'a döndüğü günlerdir. Üzerinde geçmişte de etkili olan bilgi insanı Fatin Hoca, "Artık siyaset adamı oldun, siyasetten ayrılmak biraz gücüne gider!" der. Âkif, "Siyasetten, siyasetin lafzından, siyasetin mânâsından, siyaset kelimesinin ağza alınan her harfinden, siyasetten hatıra gelebilecek her hayalden, siyaset anılan her yerden, siyasete dair konuşan, öğrenen, onun mecnunu veya akıllısı olan herkesten, siyaset kelimesinin aslından ve onun müştakkâtından (türev) Allah'a sığınırım" deyiverir. Bu Şeyh Muhammed Abduh'un bir Allah'a sığınma duasıdır (istiaze). O Arapça metni, "o kadar ağız alışkanlığı ile" okumuştur ki, Fatin

(7) Meclis, işgal ardından kötülük ve zulme tepki olarak oturumuna yirmi dakika ara verir. Meclis kürsüsü de siyah bir örtü ile örtülür. Bursa 10 Eylül 1922'de kurtarıldıktan sonra örtü kaldırılır (Sofuoğlu, 2003, s. 65). Mahir İz'in, Âkif'e olan hayranlığının Meclis kürsüsünde yaptığı bir konuşmasını dinlemesinden kaynaklanmakta olduğu anlatılmaktadır. Buna göre Mahir İz, Âkif'le tanışarak ondan ders almak istemiştir (Özdamar, 1994, 179). Yalnız burada konuşmanın, normal Meclis görüşmelerinde mi gizli celselerde mi olduğu belirtilmemiştir.

Hoca istiazeyi, "gündelik evrad-ı diniyesi arasına koymuş olduğuna şüphe" etmez (Gökmen, 1966, 248-249).

Siyasetten nefret hali gibi değerlendirilebilecek bu tavrı, yeni değildir. Âkif'i İttihat ve Terakki Partisinin üyeliğine ilk katan insan olarak Fatin Hoca anlatır: "Âkif'le ilk görüşmem ilan-ı Meşrutiyetin onuncu günü olmuştur. Vatanperver bir gruptan müteşekkil arkadaşlarıyla birlikte Âkif cemiyete alınacaktı. Direkterarası'nın tenha bir köşesinde bu grupla temasa geldim. Mak-sat ve gayeyi anlattım. Birçok istizahlarda (açıklama isteme) bulundular. İcap eden izahat verildikten sonra tahlife (and içirme) başlanmıştı. Uzun boylu devam eden muhavereye hiç iştirak etmeyen Âkif, tahlif (yemin verdirme) şekline kesin bir itirazda bulundu. Yemindeki "bilâ şart u kayd cemiyetin emirlerine itaat" sınırlamasının kaldırılmasını teklif etti. Bu, o zamanda pek cesurane bir teklif idi. Kısa bir münakaşadan sonra arkadaşları yemin ettiler. Fakat Âkif, "Ben cemiyetin yalnız emretti marufuna biat ederim. Mutlak surette söz veremem ve yemin edemem!" dedi. İşi kestirdi. Şahsiyet ve kıymetini nazarı dikkate alarak cemiyetin artık bir ihtilâl cemiyeti halinde kalamayacağını düşünerek istediği gibi yemini kabul ettim. Bu tarzı tahlif cemiyet mehafilinde epey dedikoduyu mucip oldu ve hat-ta bunun üzerine yemin sureti tadil edildi." (Gökmen, 1966, 245).

Âkif, menfaat gözeterek, bir siyasi güce katılmıyor, üstelik siyasi gücün, zirvede olduğu günlerde önüne, şart koyacak kadar cesaret gösteriyor, kendi sözüne değeri veriyordu..

İSTİKLÂL MARŞI

Milletin geleceğinden, vatanın bağımsızlığından genelde ümidin kesildiği günlerdir. Saygın mevkilerde bulunan insanlar, milletin "mezarını kazmakla" meşguldürler. Mandacılık almış yürümüşdür. Saldırgan emperyalistlerin de istediği böylesine bir yılgınlık atmosferidir. "İçeride bir sürü hain kazarken mezarımızı" telkinlerini: "Sözün hülâsası: beyhudedir boğuştuğumuz; / Çalışmasak da, çalışsak da mevte (ölüm) mahkûmuz" beytiyle özetler.

Hasan Basri, "acı bir hatıram" dedi-

ği, böylesine bir ümitsizlik tartışmasını anlatır. Sakarya Muharebelerinin en kara günleridir. -Sonraki mevki ve şöretinden olacak- “birisi” diyerek kimliğini vermediği kimse der ki: “Sen hâlâ zafer mi bekliyorsun? Asırlar var; biz onu görmedik! Giriştiğimiz her savaş mutlak bizi mağlup çıkarmıştır. Ankara’da topladığınız bir avuç kuvvetle mi düşmanı yeneceksiniz? İşte muhacirler! Ellерinden kaçan o güzel yurtlarını sayıklaya sayıklaya ölüp gidiyorlar. Hangisi yurduna vuslat ve memleketini istirdat (geri alma) devletine kavuşmuştur?” Bu sözlerin muhatabı olan da göçmendir. İçinden kopup gelen acıyı, kalemi okuyucusuna hissettirmektedir: “Düşündüm; ben de muhacirdim! Ben de yeşil memleketimden kovulmuştum! İçim burkuldu. Boğazıma ur gibi bir acı düğüm tıkanı. Ağlayamıyordum. O bedbaht ve meyus adama dedim ki: ‘Bu savaş müstesna bir İstiklâl Savaşıdır ki asırların simsiyah tarihini tezkir edecektir.’” O sıra yanlarına Âkif gelir. Durumu anlatır. Âkif, karamsar şahsa şöyle der: “Arkadaş, burası Ankara’dır! İşi millet kendi eline aldı, korkma! Bu sefer Yunanla dövüşen; Türk’ün öz imanındır. İman mağlup edilemez..” (Çantay, 1966, 179).

M. Âkif, benzeri bir tavrı, Süleyman Nazif’e karşı gösterir. O, Malta’da esirdir. Ümitsiz değildir ama üzgün ve yorgundur. “Üç kıtada yüz beldeye, bin beldeye sahip / Bir memleketim vardı. Sen ey Rabbi mesâib (afetler), / Sen vermiş iken aldın elimden yine bir bir..” der. Zafer ona uzaktır. Taşlık bir adada İngiliz sürgünü olmanın verdiği kasvetle; “Ruhum benim oldukça bu imanla beraber, / Üç yüz sene, dört yüz sene, beş yüz sene bekler!” deyivermiştir. 1921 yılıdır. Âkif, çok sevdiği Süleyman Nazif’in, “Son Nefesimle Hasbihal” adlı bu şiirini okuyunca kederlenir. Buna, “Millî savaş Kâbesinden bir mukabele lâzım” der (Çantay, 1966, 205-207). “Ey, tek Kara Gün dostu, bu hicranzede yurdun / Sen milletin âlâmını dünyaya duyurdun” diye hitap ettiği Süleyman Nazif’i sorgular: “Beş yüz sene bekler mi? Nasıl bekleyeceksin? / Ruhun da asırlarca bu hüsrânı mı çöksün?” der. Ümit telkin eder: “Mademki Hakkın bize vaat ettiği haktır, / Şarkın ezeli fecri, yakındır, do-

ğacaktır.” der. Yenilginin sebebini vereerek ümit aşlar: “İslâm’ı, evet, tefrikalar kasti, kavurdu; / Kardeş, bilerek, bilmeyerek kardaşı vurdu. / Can gitti, vatan gitti, bıçak dine dayandı; / Lâkin o zaman silkinerek birden uyandı. / Bir gör ki: Bugün can da onun, kan da onun; / Dünya da onun, din de onun, şân da onundur. / Bin parça olan vahdeti bağlarken uhuvvet, / Görsen ezeli rabıta bir buldu ki kuvvet: Saldırsa da kırk ehli salib (Haçlı) ordusu, kol kol, / Dört yüz bu kadar milyon esir olmaz emin ol.”

Âkif, İstiklâl Marşı’nda, o asla mağlup edilemeyecek olan “Türk’ün öz imanı”nın sesini dile getiriyordu. Bunda da samimi idi. İnaniyordu. Sürekli telkinleri de bu doğrultuydu. Değerlerine, devletine bağlılığını, ilerlemiş yaşlarında da ortaya koyan muhteşem bir gazi olan Tiryaki Hasan Paşa’nın bir cümlesini şiir diliyle kafalara nakşetmeye çalışıyordu: “Zafer ileridedir oğlum, hücum edip aşarak, / Hududu düşmanı, hiç yoksa bir mezar almak, / Geçip dericate bin yıl muammer olmaktan / Hayırlıdır” ne yaman söz, ne kahraman iman!”

Marşın yazılış seyri bellidir. Genelkurmay Başkanı ve Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey (İnönü) Millî Eğitim Bakanı Dr. Rıza Nur’a başvurarak, “Millî heyecanı koruyacak, millî azim ve imanı manen besleyerek zinde tutacak

Marseyyez örneğinde bir milli marş’ın hazırlanmasını teklif eder. Fransız İhtilâlî’nin canlı olduğu sıralar, 1792’de yazılan 1795’ten itibaren milli marş olarak benimsenen Marseyyez (Marseillaise), 1920’de örneklik yapmaktadır (Kocakaplan, 2002, 15-16). Zaten Büyük Millet Meclisi’nin adı konurken de benzeri bir örnekten hareket edildiği için önceleri, Fransız İhtilâlî’nin gerçekleştiren meclisin adı gibi “Kurucu Meclis” (Meclis-i Müessisan) denilmek istenilmiştir.

Maarif Vekâleti (Millî Eğitim Bakanlığı), şairlerimize müracaat ederek bir milli marş yarışması açar (7 Kasım 1920). Birinciliği kazanan şaire de 500 lira mükâfat verilecektir. Süre dolduğunda, Bakanlığa 724 marş gelmiş, bunlar içinden altısı seçilmiş, bu şiirler Meclis Matbaasında basılarak milletvekillerine dağıtılmıştır (İz, 1990, 128).

Fakat bütün bu gelişmelere rağmen, yeni Maarif Vekili Hamdullah Suphi, Mecliste Hasan Basri’yi gördüğünde, yedi yüzden fazla marşın geldiğini bunlardan hiç birini beğenmediğini, Âkif’i marş yazmaya ikna edip edemeyeceğini sorar. Zira Âkif, kendisine defalarca söylenmesine rağmen; “Ben ne müsabakaya girerim, ne de caize alırım!” diye kestirip atmıştır. Bakana, Hasan Basri, “Âkif Bey, müsabaka şeklini ve ikramiyeyi kabul etmiyor, eğer buna bir çare ve bir şekil bulursanız yazdırmaya çalışırım” sözünü verir. Hamdullah Suphi, çözümü kısa sürede bulmuştur. Bir resmi yazı yazarak, üstada verilmek üzere getirir. Tezkere muhtevası, bakan kaleminden Âkif’in karakteri ile ilgili tarihe düşülen not gibidir: “*Pek aziz ve muhterem efendim, İstiklâl Marşı için açılan müsabakaya iştirak buyurmamalarındaki sebebin izalesi için pek çok tedbirler vardır. Zatı üstadanelerinin matlup şiiri vücuda getirmeleri maksadın husulü için son çare olarak kalmıştır. Asil endişenizin icap ettiği ne varsa hepsini yaparız. Memleketi bu müessir telkin ve tehyîç vasıtasından mahrum bırakmamanızı rica ve bu vesile ile en derin hürmet ve muhabbetimi arz ve tekrar eylerim efendim. 5 Şubat 1337 (1921) Umuru Maarif Vekili Hamdullah Suphi*”.

Artık sıra Hasan Basri’nin Âkif’i ikna kabiliyetine kalmıştır. Mecliste yan yana oturmaktadırlar. Çantasından

bir kâğıt çıkarıp, “ciddi ve düşünceli bir tavırla sıranın üstüne” kapanır. Âkif, sorduğunda engel olmaması gerektiğini hatırlatarak şiir yazmaya çalıştığını söyler. Hayretler içinde, “Ne şiiri” yazmaya çalıştığını soran Âkif’e açıklaması şöyledir: “Ne şiiri olacak. İstiklâl Şiiri! Artık onu yazmak bize düştü!” Derin bir üzüntü ile vaziyeti soran Âkif’e, olanları anlatır. Gelen şiirler kabul görmemiştir. Yarışma şartları meclis kararı ile ilân edilmiş bile olsa esnetilecektir. Üstelik kendisi, adına bakana şiir yazma sözü de vermiştir. Bundan sonra, defalarca “söz verdin mi?” sorusuna, “Evet” cevabı alan Âkif’i düşünce kaplamıştır. Arkadaşının “yapma” düşünce ve hayaline, elindeki kâğıdı alarak gerçekten Âkif dalar. Artık, Meclis görüşmelerindeki gürültü-patırtıyı duymamaktadır. İki gün sonra, kaldıkları evde Âkif, İstiklâl Marşı’nı bitirdiğini haber verir (Çantay, 1966, 62-64).

“Kahraman Ordumuza” ithaf edilen şiir, 17 Şubat 1337 tarihli *Sebilürreşad* dergisi ile *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesinin ilk sayfalarında yayınlanır. Ankara dışında ise, Âkif’in kendi el yazısı ile yazıp gönderdiği *Açıksöz*, 21 Şubat 1921 tarihli sayısında yayınlar. Kastamonu’daki yayıncılar, bu tavırdan çok memnun olmuşlardır. İstiklâl Marşı’nın baş tarafına; “*Şairi azam ve muhterem Mehmet Âkif Beyefendi üstadımız İstiklâl Marşı’ unvanlı bir bedia-i nefiselerinin ilk neşri şerefine gazetemize lütuf buyurdular. Her mısranda Türk ve İslâm ruhunun ulvi ve mübarek hisleri titreyen bu abide-i sanatı kemali hürmet ve mubahatla dercederiz.*” (Fergan, 1962, 156).

Her kesimin marştan haberi olmuştu. Sıra mecliste görüşülüp kabul edilmesindedir. Mustafa Kemâl başkanlığında toplanan Meclis’te, ilk defa 1 Mart 1921’de okunur. M. Kemal Paşa, önce Mütareke’den itibaren bir yıllık gelişmeleri hatırlatan heyecanlı bir konuşma yapar. Konuşmanın son kısmı, büyük felaketler görmüş vatanın, hayırlı bir sabahta uyanmasına dua ile bitmektedir: “Artık yeis ve fütür günleri çok arkada kaldı. Memlekete halâs ve hakikat yolunu işaret etmiş ve bütün milleti kendi istiklâl bayrağı altında toplamış olan meclis-i âliniz ikinci senesi mesaisine dâhil olurken ben, ufku-

muzda inkişafa başlayan ışıkların bütün felâket görmüş olan bedbaht vatanımızda bir sabahı hayır olmasına dua ediyorum.” (Fergan, 1962, 160-161). Ardından Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa'nın, milletvekillerinin konuşmalarını üzerine marşa geçilir.

Heyecan içindeki milletvekilleri, “*Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl*” derken, “*Doğacaktır sana vaat ettiği günler Hakk'ın; / Kim bilir belki yarın, belki yarından da yakın.*”, “*Verme dünyaları alsan da bu cennet vatanı.*”, “*Kim bu cennet vatanın uğrunda olmaz ki fedâ? / Şühedâ fışkıracak toprağı sıksan şühedâ / Canı, cananı, bütün varımı alsın da Hudâ / Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüdâ.*” derken alkışlarla marşın okunmasını kesmektedirler. Meclis başkanı da marşı, sıraların önünde ayakta dinlemekte ve alkışlamaktadır⁽⁸⁾. Zor şartlarda istiklâl mücadelesini yürüten Meclis, marşı dört defa dinler (Kocakaplan, 2002, 20).

Meclis görüşmelerini takip eden Âkif'in tavrı ilgi çekicidir: “Mahcubiyetinden, başını kollarının arasına sokmuş, sıranın üstüne yumulmuştur.” (Fergan, 1962, 159).

Meclisin meylı belli olmuştur. 12 Mart 1921 tarihinde, Adnan Adıvar başkanlığında yapılan görüşmelerde, ayakta dinlenilerek coşkun bir yönelişle marş benimsenir. Başta Balıkesir Mebusu Hasan Basri olmak üzere birçok milletvekilinin ayrı ayrı Meclis Başkanlığına, kabul edilmek üzere oya sunulması için tezkere verdiği marş, Millî Mücadele'nin “ruhunu terennüm etmektedir”. Büyük Millet Meclisi de “alkışlarla ve ekseriyeti azime ile” kabul eder. Hamdullah Suphi'ye göre, o sade

bir şiir değil, “o günlere hâkim olan kutsal zihniyetin tam ifadesi ve tarihidir.” (Çantay, 1966,73). Âkif onu, “en yüksek, en ilâhî bir belâgatle” yazmıştır. “Senelerden beri memleketin kederlerini, ıstıraplarını, bütün mefahirini söyleyen” millet şairi Âkif'ten daha güzel kim milletin hislerini ifade edebilirdi? (Fergan, 1962, 155).

İstiklâl Marşı'nın kabulüyle 500 lira, “kazanana verilecek olan mükâfat, meclis kasasında kalamayacağı” gerekçesi ile kendisine verilmiştir. Fakat Âkif, parayı olduğu gibi, “Fakir İslâm kadın ve çocuklarına iş öğreterek, onları yoksulluktan kurtarmak” amacıyla kurulmuş olan “Dârülmesai” adlı derneğe yatırmıştır (Kocakaplan, 2002, 20). Öğrencisi Mahir Bey, bu para için, “Sarıkışla Hastahanesi'ndeki yaralı gazilere hibe etmiştir” (İz, 1990, 129), demektedir. Yardım edilecek kuruluş olarak her ikisi de Âkif'in yönelişine uygun bulunmaktadır. Onun için belli miktarda paylaşmış olması da mümkündür.

Âkif'in gönül dostlarından Baytar Şefik, Eskişehir'in düşman eline geçmesinden sonra başında bulunduğu laboratuvarla birlikte Ankara gelmiştir. Etlik'te serum üretim evini açmış olan Şefik'e, bir kış Âkif gelir. Haftada kaç defa Ankara'ya indiğini sorar. İki veya üç defa inmektedir. “İnmediğin günler bana kamseleyi gönder. Ben meclise gideyim. Sana da indiğin günler ben gönderirim” der ve öyle yaparlar. Kamsele, Şefik Bey'in İnebolu'ya gittiğinde 75 liraya aldığı bir üst giyecek-muşambadır. Tabi marşın kabul edilmesinden sonra bir ara karşılaştıklarında Şefik, “Âkif Bey, hiç olmazsa kendine bir kamsele alsaydın da biz de serbestçe bunu giyseydik” diye şakalanır. Şair, Şefik Bey'e güvenmiştir. Nöbetleşe giydikleri kamseleyi bundan sonra almadığı gibi iki ay da kendisine kırgın kalır (Çantay, 1966, 259). Benzeri bir takılma Erzurum Milletvekili, “samimi ahbabı” Gözübüyükzâde Ziya Bey'den gelmiştir: “Yahu sen bu parayı neden almadın? Sırtında palton yok. Üstelik bana da iki yüz elli lira borcun var. Alıp da bari borcunu verseydin”. Âkif, “latife olsun diye” söylenen bu söze de sert bir eda ile “Borç başka, bu iş başka” karşılığını vermiştir. Gönül dünyasından, maddilik çok uzak-

(8) 1923'te 500 lira ödül konarak İstiklâl Marşı'nın bestelenmesi için yarış açılmıştır. Devrin yirmi iki musikişinasının katıldığı yarışmada uzun şiirin besteleyen kısımlarının seçilip ilanı için bir heyet kurulur. Heyetin çalışmalarını takip eden M. Kemal, seçimi beğenmemiştir. Heyetteki İsmail Habib Sevük'e, görüşünü şöyle bildirir: “İstiklâl Marşının uzun olmaması noktasında mutabıkız. Söylendiği veya çalındığı zaman herkesi uzun uzun ayakta tutmak elbette doğru olmaz. Ancak bu marşın istiklâl davamızı anlatışı cihetinden büyük bir manâsı vardır. Benim en beğendiğim parçası şu. Siz ise bu parçayı marştan çıkarmaya karar vermişsiniz: “*Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet / Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl.*” Benim bu milletin daima hatırlamasını istediğim sözler bunlardır.” (Nalbantoğlu, 1963, 148-148).

lardadır. Çünkü “Âkif’in bilmediği müş-terek mefhumların başında menfaat vardır. Menfaatin ümmisidir. Birinci Dünya Harbindeki açlık bile Âkif’e menfaati” öğretememiştir (Kuntay, 1944, 5).

Gerçekten ilk Meclis’te; hiçbir konuşma, hiçbir hareket İstiklâl Marşı kadar alkuşlanmamıştır. Muvafığı, farklı kanaat sahipleri ile Meclisi bu kadar birleştiren bir başka millî mutabakat metni de bulunmamaktadır. Bu yüzden Âkif, İstiklâl Marşı’nı milletin malı olarak görmüş ve hayatta iken, şahsi şiirlerinin bulunduğu külliyyatı *Safahat*’ına almamıştır.

KAYNAKÇA

- ALBAYRAK Sadık, (Tarihsiz), Son Devrin İslâm Akademisi, Şamil Yayınevi, İstanbul.
- ARABACI Caner, 2004, Eşref Edib Fergan ve Sebülürreşad Üzerine, Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce Cilt 6 İslâmcılık, Editör: Yasin Aktay, İletişim yayını, İstanbul, s. 96-128.
- AVANAS Ahmet, 1998, Milli Mücadele’de Konya, Atatürk Araştırma Merkezi yayını, Ankara.
- AYVAZOĞLU Beşir, 2008, Âkif ve Atsız, Zaman, 28 Şubat 2008, s. 23.
- BAŞTUNÇ Yüksel, 2000, Yangın Adam Neyzen Tefrik, Boğaziçi yayını, İstanbul.
- CELKAN Hikmet, 1986, İttihad-ı İslâm ve Mehmet Akif, Ölümünün 50. Yılında Mehmet Akif Ersoy, Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi yayını, İstanbul, s.167-175.
- CEYHAN Abdullah, 1991, Sırat-ı Müstakim ve Sebülürreşad Mecmuaları Fihristi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayını, Ankara.
- ÇANTAY Balıkesirli Hasan Basri, 1966, Âkifname (Mehmed Âkif), Naşiri: Mürşid Çantay, İstanbul.
- ÇELİK Recep, 1999, Milli Mücadele’de Din Adamları 2, Emre Yayınları, İstanbul.
- DOĞAN D. Mehmet, 1998, Câmideki Şair Mehmed Akif, İz Yayıncılık, İstanbul.
- DÜZDAĞ, M. Ertuğrul, 2002, Mehmed Âkif Ersoy, T.C. Kültür Bakanlığı yayını, Ankara.
- ERDOĞAN, Mustafa, 1986, Safahat’ın Temalarından Biri: İslâmî Modernleşme Görüşü, Ölümünün 50. Yılında Mehmet Akif Ersoy’u Anma Kitabı, Ankara Üniversitesi yayını, s. 146-158.
- ERİŞİRGİL Emin, 1986, İslâmî Bir Şairin Romanı Mehmet Akif, Yayına Hazırlayanlar: A. Kazancı-Ç. Alpar, Türkiye İş Bankası, Ankara.
- ERSOY, Mehmet Akif, 1982, Hutbeler, Sadeleştirilen ve Baskıya Hazırlayan: Maruf Evren, Anadolu Yayınevi, İstanbul.
- ERSOY, Mehmet Akif, 2011, Safahat, Yayına Hazırlayan: Necmettin Turinay, TOBB yayını, Ankara.
- ERSOY, Emin Âkif, “Safahat Şairini Oğlundan Dinleyiniz”, Millet, C. V, S. 16, 12 Şubat 1948.
- ESKİ, Mustafa, 1995, Kastamonu Basınında Milli Mücadele’nin Yankıları, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Eşref Edip (FERGAN), 1380-1960, Mehmed Akif Hayatı-Eserleri ve Yetmiş Muharririn Yazıları, Sebülürreşad Neşriyatı, İstanbul.
- GÖKMEN Fatim, 1966, Büyük Üstad B. Fatin’in Yazısı, Âkifname (Mehmed Âkif), Naşiri: Mürşid

- Çantay, İstanbul, s. 244-251.
- İZ Mahir, 1990, Yılların İzi, Kitabevi yayını, İstanbul.
- İzmir’e Doğru, 21 Kânunusani 336, S. 20 - 1 Şubat 1336 tarih ve S. 24. Balıkesir.
- KANDEMİR Feridun, 1966, Mehmet Akif, Âkifname (Mehmed Âkif), Naşiri: Mürşid Çantay, İstanbul, s. 308-312.
- KARAN Hayrettin, 1956-57, Milli Mücadele’de Sebülürreşad-Mehmet Akif ve Eşref Edip, Sebülürreşad, Aralık 1956, 234/1 (s.142)-Aralık 1957, 258/20 (s. 123-124).
- KARAOĞUZ Akin, 1966, Akif, Büyük Akif!., Âkifname (Mehmed Akif), Naşiri: Mürşid Çantay, İstanbul, s. 256-258.
- KAYTANCI, Ali, 2007, Mehmet Akif İstiklâl Marşımız ve Millî Ruh, Net Ajans, Niğde.
- KOCAKAPLAN, İsa, 2002, İstiklâl Marşımız ve Mehmet Akif Ersoy, Türk Edebiyatı Vakfı yayını, İstanbul.
- KUNTAY, Midhat Cemal, 1944, İstiklâl Şairi Mehmet Akif, Ülkü Kitabevi, İstanbul.
- KUNTAY, Midhat Cemal, 1990, Mehmet Akif Ersoy, Türkiye İş Bankası yayını, Ankara.
- KURAN, Ahmet Bedevi, 1945, İnkılap Tarihimiz ve “Jön Türkler”, Tan Matbaası, İstanbul.
- KUTAY, Cemal, 1963, Necid Çöllerinde Mehmet Akif, Neşreden: Mustafa Unan, Tarih Yayınları Müessesesi, Millet Haftalık Siyaset, Hadise, Aktüalite Mecmuası armağanı, İstanbul.
- Mehmet Muhsin, Bir Hasbihal, Ögüd, 16 Kanunusani 1921, S.557, s. 2.
- NALBANTOĞLU, Muhiddin, 1963, İstiklâl Marşımızın Tarihi, İstanbul.
- OKAY, M. Orhan, 1993, “Celâl Sahir Erozan”, DİA, İstanbul, c. VII, s. 245-246.
- OKAY, Orhan, 1998, Mehmed Akif Bir Karakter Heykelinin Anatomisi, Akçağ Yayınları, Ankara.
- OKAY, Orhan-DÜZDAĞ M. Ertuğrul, 2003, Mehmet Akif Ersoy (1873-1936), Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı yayını, Ankara, C. 28, s. 432-439.
- ÖZDAMAR, Mustafa, 1994, Mahir İz Hoca, Marifet Yayınları, İstanbul.
- ÖZÖNDER, Hasan, 1986, İstiklâl Marşı ve Taceddin Dergâhı, Ölümünün 50. Yılında Mehmet Akif Ersoy’a Armağan, Selçuk Üniversitesi yayını, Konya, s. 113-164.
- PAR, Arif Hikmet, 2000, Mehmet Akif Ersoy, Serhat yayını, İstanbul.
- SARIHAN, Zeki, 1996, Mehmet Akif, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Sebülürreşad, S.464, 15 Rebiülevvel 1339/25 Teşrinisani 1336, c. XVIII, S. 480, 12 Cemaziyelahir 1339/3 Mart 1337/1921, c.19.
- SEVÜK, İsmail Habib, 1966, Mehmet Akif, Âkifname (Mehmed Akif), Naşiri: Mürşid Çantay, İstanbul, s. 290-295.
- SOFUOĞLU, Adnan, 2003, “Osmanlı Arşiv Belgeleri Işığında İşgal döneminde Bursa”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, S. 55, c. XIX, Mart 2003, s. 51-82.
- Süleyman Nazif, 1991, Mehmed Akif, Hazırlayan: M. Ertuğrul Düzdağ, İz Yayıncılık, İstanbul.
- ŞENGÜLER, İsmail Hakkı, 1992, Açıklamalı ve Lügatçeli Mehmed Akif Külliyyatı, c. 9, Hikmet Neşriyatı, İstanbul.
- UÇMAN Abdullah, 1986, Mehmet Akif ve Milli Mücadele, Ölümünün 50. Yılında Mehmet Akif Ersoy, Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi yayını, İstanbul, s. 11-30.
- ÜNSAL Fatma Bostan, 2004, Mehmet Akif Ersoy, Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce Cilt 6 İslâmcılık, Editör: Yasin Aktay, İletişim yayını, İstanbul, s. 72-89.